

FALHES, HAROS, HALHES E BRANDONS

Materiau pedagogic des Hèstes deth Huec des Solsticis enes Pirenèus

TANTI TRONCS PER VILATGE

Maleta halhaira

Materiaus pedagògics entara valoracion deth patrimòni immateriau pirenenc

Activitat 2 TANTI TRONCS PER VILATGE

DOMENIS

NATURA E DESENVOLOPAMENT DURADIS LENGÜES MIEI SOCIAL E CULTURAU DANÇA E MUSICA

ESPACI

- **CONEISHMENT DETH MÈDI NATURAU**

ACTIVITAT

En Berguedà, l'herba faiera, principau element entà elaborar es halhes, qu'ei en dangèr d'extincion. Pr'amor d'aquerò, es halhaires que deven arrodar pes parçans vesins entà trobà'n. Eth usatge des ressorgues naturaus entàs activitats umanes, que sien hestives o quotidianes, qu'ei quauquarren que cau regular e que mos cau èster conscients dera importància d'aqueth patrimòni.

MATERIAUS

- **MATERIAU NECESSARI**
 - Tablèu tà hèr anotacions.
- **MATERIAU DERA MALETA HALHAIRA**
 - Jòc de lenhes talhucades

OBJECTIUS E CONTENGUTS PEDAGOGICS

▪ COMPETÉNCIES

- Posà's questions sus eth miei naturau, utilizar es estrategias d'arrecèrca de dades e analizar es resultats entà trobar responses.

▪ OBJECTIUS PEDAGOGICS

- Aprénguer a gerir es ressorces qu'auhereishen es bòsqui.
- Diferenciar es concèptes trigar, reciclar e tornar utilizar.
- Conscientizar de cap ara necessitat de preservar es ressorgues naturaus e utilizar energies renavables.

▪ CONTENGUTS PEDAGOGICS

▪

- Produïts deth bòsc
- Papèr arreciclat
- Biomassa coma hònt d'energia

QUÉ CAU SABER?

Es nòsti bòsqui

Es bòsqui que son ecosistèmes arrics e complèxes que cau protetjar e conservar. Qu'ei important de prengue'n suenh pr'amor qu'an ua foncion dirècta e que son ua hònt de ressorgues naturaus (lenha, husta, lèuge, camparòus, herutes, etc).

De faïçon indirècta, qu'an ua seria de foncions ambientaus, coma era fixacion deth dioxid de carbòni, era melhoracion dera qualitat deth aire, era regulacion idrica, era conservacion des sòus, entà parar era erosion, o era conservacion dera biodiversitat. Actuaument, es foncions des bòsqui que son de mès en mès estacades ath costat recreatiu o aths lésers pr'amor dera importància que les a dat era societat.

Tà conservar, ara e en futur, es foncions des bòsqui, que cau miar a terme ua gestion duradissa, qu'ei era planificacion e eth usatge des bòsqui tà que manténguien era sua biodiversitat, productivitat, capacitat de regeneracion, ara escala locau, nacionau e mondiau, sense portar tòrt as auti ecosistèmes.

Es Pirenèus, qu'ei un país de bòsqui. En Comenge e Varossa, 53 % dera superficia qu'ei ocupada peth bòsc, deraquau es bòsqui vielhi ocupen mès de 2500 ectares, segon eth rapòrt d'estudi deth Parc Naturau Regionau Comenge-Varossa. Totun, aqueres dades que son relatives pr'amor, en regim horastèr deth Estat Francés, es espacis embosquits desempús 1873 non son oficiaument consideradi coma bòsqui. Enes Pirenèus gascons, istoricament, era part domaniau (deth Estat) e sustot comunau qu'arrepresenten era part era mès bèra des bòsqui. Mès, coma pertot enes Pirenèus, era superficia horastèra qu'auumente pr'amor deth abandon d'expletacions agricòles, aquesti darrèri ans. Es prats que non son mès peishuts e es camps que non son mès treballadi que son ganhadi per plantes dolentes : averès, herèishes, bedothes, gimbres, espins, arrominguères o hoguères.

Deth costat nòrd des Pirenèus, eth nòste territòri, comprés entram es vaths deth Salat e dera Nesta, que's tròbe en ua situacion inversada a fèt, per rapòrt ara deth Berguedà. D'un costat pr'amor de rasons climatiques e d'un aute costat, pr'amor deth abandon progressiu dera agricultura e deth pastorat, era vegetacion sauvatja que s'esplandeish. Que cau atau hèr usclades, ara fin deth ivèrn.

Arribada dempús quauqui detzenats d'annades, era Noderosa deth Japon (*Reynoutria Japonica*) qu'ei ua planta invasiva, notada ena lista dera Union Internacionala tara Conservacion dera Natura (UICN) des cent especes es mès preocupantes. Totun, es tiges cruses d'aquera planta que convenguen a fèt entà confeccionar es shiulets e es tutes dab esquaus era mainada acompanhen era mesa a huec deth halhar e tanben d'autes hèstes pendent era annada, çò que permet de preservar era nòsta Angelica des Prats (*Angelica Sylvestris*) que n'ei era matèria d'origina. En mès d'aquerò, lançar en huec es shiulets un còp qu'an servit, coma ac vòu era tradicion, qu'empacha tanben era difusion involentària dera Noderosa deth Japon

Es beneficis economics deth bòsc

Dempús eth Neolític, que s'a aprofitat des bòsqui tà tirà'n produïts lenhosi e non lenhosi. Aqueres activitats econòmiques qu'impliquen ua gestion deth bòsc que, se no's hè coma cau, pòt provocar era sua degradacion o desaparicion. Aquerò que hè que, pro soent, era societat qu'associe era utilizacion deth bòsc ara sua destrucció. E totun, era realitat qu'ei tota arrevèrs. A nòsta, es bòsqui que son eth arresultat deth equilibri entram era activitat umana e era evolucion dera natura. E que va mès enlà : es bòsqui que son aprofitadi e gerits correctament que son mès arrics en diversitat e que s'estàn en condicions mès bones qu'es que non son entretengudi o que demoren a mentat abandonadi, sense cap de garantida tath futur.

Es bòsqui que produeshen husta e lenha que's pòden diferenciar segon eth sòn usatge. Es arbes que pòden aver mès d'ua destinacion, segon es sues característiques. A nòsta, es principaus utilizacions que son era husta tàs arressècs, era husta utilizada pera industria, era lenha embricalhada o transformada en pasta de papèr. En Comenge e Varossa, que trobaven, dinc ath miei deth sègle XXau, un hèish d'arressècs a aigua, de talhèrs de menusièrs o d'esclopèrs e industries complementàries poqueròtes, coma era fabricacion d'esplingues de husta, ena vath deth Ger.

Enfin, ua brava part dera lenha qu'ei utilizada en circuït locau, coma era lenha que serveish entath cauhatge de casa.

Eth papèr

Era pasta de papèr qu'ei hèda en partir dera fibra vegetau que's pòt tirar de diferents plantes e especialment des arbes. Era principau hònt de fibra (cellulòsa) tara produccion de papèr qu'ei era husta de planifòlis (arbes qu'an huelhes planes). Es espècies es mès utilizades que son es que venguen de plantacions e qu'an lèu hèt de créisher (principalment eth eucaliptus) e plantades entà aquerò. Que's serveishen tanben de tota era husta que sobre des arressècs o des trebalhs horastèrs.

Ath miei deth sègle XVIIau, en Comenge e en Coserans, que vedem a esplandí's un pialèr de mòles a papèr. Ua tecnica revolucionària de fabricacion mecanica qu'apareish e qu'ei ara origina dera brava aviada economica deth parçan. Ath començament deth sègle XXau, era mesa ath punt deth papèr a cigarretes pes empreses JOB e Lacroix que permet ara produccion francesa de pujar ara prumèra plaça mondial . Aué encara, era usina de cellulòsa de Sent Gaudenç, propietat dera societat Fibre Excellence e ligada ara SEBSO (Societat d'Espletacion des Bòsqui deth Sud-Oèst), qu'ei eth còr economic deth Comenge.

En França, era consumacion de papèr qu'arriba 8,8 milions de tones per an, çò qu'arrepresenta 3,2 % dera consumacion mondial. Que consumam en mejana 136 kg de papèrs e cartons per abitant e per an, çò que plaça era França ath 22au arrenc mondial.

Se consideram qu'ei impossible d'arreciclar 100 % deth papèr fabricat, qu'ei indispensable qu'era produccion de lenha destinada ara produccion de pasta de papèr prengue en compde critèris de durabilitat

Era biomassa o generacion d'energia

Qu'aperam biomassa tota era matèria que formen es èsters vius. Aplicat ath món deth bòsc, era biomassa qu'ei tota aquera matèria vegetau tirada des bòsqui o dera industria hustèra (husta, esclèishi, hòrapèths, bren d'arresèc, pèles, etc.), que pòt èster utilizada tà obténguer un benefici energetic, en generar principaument calor e electricitat. Es principaus beneficis que son eth caractèr locau e renavable dera ressorga, que, en èster un substitutiu as combustibles fossils, contribueish a abaishar era liberacion de gases arresponsables deth efècte de sèrra. Diferenti produïts que venguen deth bòsc o de sobres dera industria hustèra de prumèra transformacion que serveishen entara produccion d'energia : eth bren d'arressèc, es granulats e es lenhes composades de buès arreconstituat o compressat.

Se'n voletz saber mès, que vos arrecomanam eth manauu Edubosc (manauu entara sensibilizacion ath patrimòni horastèr tàs escòles)

http://www.gencat.cat/mediamb/butlleti/bev/graf_but45/edubosc.pdf

Entà sabé'n mès :

<https://www.laforetbouge.fr/occitanie/la-foret-en-occitanie>

<https://occitanie.cnpf.fr/n/les-forets-occitanes/n:2524>

<https://www.onf.fr/onf/lonf-en-regions/+/75::onf-en-occitanie.html>

Trigar, reciclar, reutilizar

Soent, es mejans de comunicacion que mos pòrten eth concèpte d'arreciclar de forma generalista, coma se totes es accions que hèvem ath long deth dia hossen atau. Que mos cau totun esclarir aquesti termes.

- Trigar : laguens totes es accions que hèm, era que hèm tà separar un o uns quanti elements dera massa segon ues caracteristiques concrètes, papèr, contenents, veire, lordères e matèria organica.
- Arreciclar : accion de tornar a introduïr en cicle de produccion e de consomacion produïts materiaus obtengudi en tot partir de sobres. Qu'arreciclam eth papèr vielh entà tornar hèr pasta de papèr.
- Tornar utilizar : accion de tornar a hèr servir es bens o es produïts.

ACTIVITAT

▪ DINAMIQUES PREALABLES ARA ACTIVITAT

Aquera activitat qu'ei centrada sus era durabilitat e eth equilibri des bòsqui deth país entà prènguer consciència dera importància de velhar sus es ressorgues naturaus en generau. Era popularitat, tot còp mès grana, dera hèsta deth solstici d'estiu qu'a hèt qu'era frequentacion augmente a cada còp e que de mès en mès de toristes i volhen participar. A Boí, per exemple, que devaren 150 falles. Que i participen vesins (es dera vesiau) e quauqui invitats. A Bagà, que hèn entram 450 e 500 faies e a Cerdanyola, entram 150 e 200 faies. Totun, que calerie pensar a estratègies coma a Saún, on an avut era idèa de plantar bedothes, sonque tà hèr falles.

Qu'ei recomanat, ua setmana abans era activitat, de començar a cercar informacions sus çò qué vòu díder era durabilitat. Qu'arrecomanam tanben de trabalhar eth concèpte de gestion des ressorgues. Que's pòt posar ua question que mos pòrte ara reflexion : « Quin usatge pensatz que hèm des ressorgues naturaus ? »

▪ PROGRESSION DERA ACTIVITAT

Fasa de preparacion

Tà realizar era activitat que mos cau talhucs de lenhes qu'arrepresentaràn es arbes (talhucs pro gròssi) e es arbilhons (talhucs de talha mejana) e tanben escuradents qu'arrepresentaràn es èrbes d'un bòsc comunau. Qu'explicam as escolans que toti es participants arrepresentaràn es abitants d'un vilatge pireneic on, coma cada an dempús tempsi ancestraus, e's hè era hèsta deth huec entà celebrar eth solstici d'estiu, dab falles, halhes, haros, har e halhars que coneguen dejà.

Fasi d'arrealizacion

Toti es participants que's boten en arredon, en aueitar de cap ath centre, on eth conductor dera activitat aurà prealablament botat eth materiau qu'arrepresente es plantes que serviràn entara fabricacion des halhes.

Un còp qu'eth conductor age botat en plaça tot eth « bòsc » ath miei deth arredon, qu'invitarà es participants a virà's cap a dehòra, entà explicar que, en dar eth senhau deth depart, toti es jogaires auràn de virà's en madeish temps e anar ath miei deth arredon entà gahar es talhucs de lenhes que les cau entà fabricar es halhes. A cada còp, segon eth moment deth jòc, d'autes arrègles que seràn instaurades. En jogar, que calerà notar coma cau tot çò que's passe a cada partida, entà bastir eth bilanç.

Que's hèn tres partides, dab tres torns cada-ua.

Prumèra partida: qu'arrepresente un vilatge sense cap de gestion deth bòsc ne contròtle des halhaires.

Dusau partida: qu'arrepresente un vilatge qu'ensage d'arregular eth nombre de halhaires o de botar en plaça ua politica horastèra ath nivèu dera vesiau.

Tresau partida : qu'arrepresente un vilatge qu'a botat en plaça ua politica concrèta e especifica tà organizar ua hèsta deth huec compatibla dab era gestion deth bòsc e era preséncia d'un hèish de toristes pendent era hèsta...

Que vam observar çò que's passe pendent cada partida e en cada-un des diferenti torns.

Prumèra partida:

- Pendent eth prumèr torn, es participants qu'auràn era consigna de non prénguer qu'un talhuc entà hèr era halha. Quan agen eth talhuc ena man, que se'n tornaràn ara sua plaça. Que's ve qu'eth bòsc non ei alterat.
- Pendent eth dusau torn (era dusau annada), es participants qu'auràn de prénguer un talhuc entà cada persona de casa (cinc talhucs entà cinc persones que portaràn cada-ua ua halha). Ara fin deth dusau torn, que se'n tornen entara sua plaça e qu'aeitem se i a cambis en bòsc.
- Pendent eth tresau torn, era annada d'après, era hèsta des halhes qu'ei reconeguda Patrimòni Immaterial dera Umanitat. De tant de succès qu'a, cada participant qu'a de prénguer dètz talhucs entà hèr es halhes pr'amor que i a plan de toristes que vòn participar. Un còp qu'eth senhau deth depart ei balhat, es jogaires que s'amassen es dètz talhucs. Es participants que tornen ena sua plaça mès aqui, toti es participants n'auràn pas podut prénguer çò que les hève de besonh entà hèr es halhes. Que hèm alavetz eth bilanç de cada torn que mos demanam : « Qué s'a passat ? Quines proposicions de contròtle poirièm formular ? Se podem considerar qu'ei duradissa aquera practica?

Dusau partida:

- Pendent eth primèr torn, es participants qu'auràn era consigna de non prénguer sonque un talhuc entà fabricà's era halha. Quan agen eth talhuc, que se'n tornaràn entara sua plaça. Que's ve qu'eth bòsc non ei alterat.
- Ath devant de començar eth dusau torn, que debatem sus es mesures a prénguer tà hèr qu'aquera practica sie mèr duradissa dab eth temps. Qu'ei possible qu'es escolans hacen proposicions, coma arregular era quantitat de halhes, organizar ua bona gestion des ressorgues des bòsqui, limitar eth accés ara hèsta...
- Que haram dus o tres torns entà veir ce quin foncione era gestion que propòsen es participants ath nivèu deth vilatge. A un moment dat, eth conductor dera activitat que demanarà a un des participants de non arrespectar es acòrds intèrnes passats pera vesiau, en tot prénguer, per exemple, plan mèr de halhes, entà vener-les as toristes o ua practica equivalenta. Ath moment d'acabar era partida, que's veirà que i a avut progrèsses ena gestion deth bòsc mèr que soent es acòrds intèrnes non sufeishen, dab eth temps, entà establir un espletacion durabla. « En quin poirièm melhorar aqueth aspècte ? »

Tresau partida:

- Pendent eth primèr torn, es participants qu'auràn era consigna de non prénguer que un talhuc entà hèr era halha. Quan agen eth talhuc, que se'n tornaràn entara sua plaça. Que's ve qu'eth bòsc non ei alterat.
- • Abans de començar eth dusau torn, qu'introduim concèptes reaus de gestion horastèra. Per exemple, que vedam ues parts deth bòsc entà que's posque regenerar, que hèm plantacions, que cream espacis naturaus protetjadi, que controtram eth nombre de halhaies...
- En cada torn, que podem proposar règles naves e atau, ath cap de fòrci torns, que veiem qu'avem botat en plaça, dab eth temps, ua gestion durabla deth bòsc e qu'ei possible, en aqueres condicions, de manténguer era hèsta e era tradicion, dab uns quanti boni critèrns de qualitat.

Sintèsi

En acabar era activitat, que tornam sus cada-ua des tres situacions que s'an arrepresentat e que debatem entà saber ce quau ei era situacion ideau tara ua bona gestion des ressorgues horastères, en guardar en cap que sense ua gestion equilibrada, es consequéncies pòden èster dramatiques entàs generacions futures. Tà acabar, qu'identificam es reproduccions miniatures des falles deth Berguedà, on era èrba utilizada tà elaborar-les que vòu disparéisher lèu..

EVALUACION

Pendent era fasi de sintesi, ja podem veir s'es objectius son estats atenhudi. Totun, tà evaluar era activitat, que proposaram de cercar ua accion que poiríem arrealizar, en nòste quotidian, e que contribuésque ara utilizacion durabla des ressorgues.

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

- Que proposam d'aeitar un arreportatge sus era desforestacion dera seua Amazoniana o de Borneo, entà prènguer consciéncia des consequéncies environamentaus qu'implique :
<https://www.youtube.com/watch?v=j1SFoakOZ50>
- Que podem hèr calcular era peada ecologica de cada escolan entà determinar ce quau ei eth impact ecologic reau de cada familia .
<https://www.upf.edu/web/upfsostenible/calculadoresde-petjada-ecologica>
- Que podem encara confeccionar ua halha de tipe andorran, dab pasta de papèr.